

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง

The Knowledge Transfer of “Salor Sor Sueng”
band of Local music band

พรสวรรค์ มณีทอง¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน วงสะล้อ ซอ ซึง จากปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน ได้แก่ 1) ปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง จำนวน 2 คน 2) นักเรียนโรงเรียนบ้านแม่ตา จำนวน 23 คน 3) คณะครูโรงเรียนบ้านแม่ตา จำนวน 2 คน และ 4) ตัวแทนชุมชน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปงดอน 1 คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลปงดอน 3 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปงดอน 1 คน นักวิชาการศึกษา 1 คน ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ตา 1 คน ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลปงดอน 1 คน และตัวแทนผู้ปกครอง 5 คน โดยใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง เป็นสื่อการเรียนการสอน เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การจัดเวที นอกจากนั้นได้นำสื่อออนไลน์มาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอนนักศึกษาสาขาวิชาดนตรี ในรายวิชาการศึกษาเอกเทศทางดนตรี และแบบประเมินคุณภาพสื่อออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า ในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้านแม่ตานิยมเล่นดนตรีพื้นบ้าน โดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทสะล้อ และซึง แต่ปัจจุบันการเล่นดนตรีดังกล่าวไม่เป็นที่นิยมของคนในหมู่บ้าน ทั้งที่ในหมู่บ้านยังมีผู้สูงอายุที่สามารถเล่นเครื่องดนตรีดังกล่าวถึง 7 คน โดยผู้สูงอายุเหล่านี้จะรวมตัวกันบรรเลงงานศพงานเทศกาลของหมู่บ้าน โดยไม่คิดค่าจ้างแต่อย่างใด

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านสู่เด็กนักเรียน เป็นการถ่ายทอดด้วยวิธีการสอนแบบสาธิตแล้วให้นักเรียนฟังเสียง สังเกตท่าทางการบรรเลงแล้วปฏิบัติตาม แต่นักเรียนไม่เข้าใจ จึงไม่สามารถถ่ายทอดงานของเพลงมาสู่การปฏิบัติเครื่องดนตรีได้ ผู้วิจัยจึงได้ปรับแนวทางการเรียนการสอนโดยให้นักวิจัยในพื้นที่ที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านดนตรีพื้นบ้านมาเป็นผู้ถ่ายทอดงานของเพลงจากปราชญ์ชาวบ้านสู่เด็กนักเรียน ส่วนการนำองค์ความรู้ถ่ายทอดผ่านสื่อออนไลน์ พบว่าน่าสนใจและมีประโยชน์ต่อกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ แต่ควรใช้สื่อออนไลน์ควบคู่กับกระบวนการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านควบคู่กันไป นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลปงดอน และโรงเรียนบ้านแม่ตา ควรจะมีการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง ให้คงอยู่คู่กับชุมชนท้องถิ่นต่อไป

คำสำคัญ: ดนตรีพื้นบ้านล้านนา วงสะล้อ ซอ ซึง กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Abstract

The purpose of this research were to study the knowledge transfer process of local wisdom of “Salor Sor Sueng” music band from Village Scholars as well as to publicize the knowledge through online media. The research was conducted by mixed method comprising with the action and qualitative researches. The total of 40 samples included 1) 2 village scholars of Salor Sor Sueng local music, 2) 23 students from Mae Ta School, 3) 2 teachers from the Mae Ta School and 4) 13 community representatives which are the Chief Executive of Pong Don Subdistrict Administrative Organization (SAO), 3 of the Deputy Chief Executives of the SAO, the Chief Administrator of the SAO, an academic service officer, the Mae Ta village chief, the head of Pong Don SAO Elderly Person Society and 5 students’ parents. The instructional tools were the Salor Sor Sueng music instruments. The data collection consisted of questionnaire, in-depth interview, participant and non-participant observation forms, discussion forum and quality assessment form for the online media. The finding revealed that the Mae Ta villagers used to play only the local Salor Sor Sueng music instruments in the past, but they are not popular among the villagers nowadays. Even though, there are 7 elders who can play the Salor Sor Sueng instruments and usually gather to play for free in the funerals, annual festivals and special events.

The knowledge of the local music was transferred to students by the demonstration method. The village scholars showed the students how to play the Salor Sor Sueng music, the students listened to the music, observed and practiced. At first, the students did not quite understand so that they could not practically transfer the melody to playing the instruments. The researcher, then, adjusted the transferring process by incorporated the local researchers who have knowledge and experiences with the local music as the mediators to help transferring the melody from the village scholars to the students. Regarding the promotion of the knowledge through the online media, the results showed that it is an interesting and useful channel to motivate the students to learn. Though, it should be used along with the transferring process by the village scholars. Also, the Salor Sor Sueng band should be set up with the management of the Subdistrict Administrative Organization along with supports from me-a-tha school and the community in order to transfer and inherit the local wisdom of Salor Sor Sueng music to the young generation in the community.

Keywords: Lanna local music band, Salor Sor Sueng band,
local wisdom knowledge transfer process

บทนำ

ดนตรีพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้ เป็นความสามารถในด้านทักษะทางดนตรีของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต นับเป็นมรดกที่สำคัญ และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่บ่งบอกถึงความเป็นวิถีชีวิตของคนล้านนา ดังที่ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์ (2542, 2) กล่าวไว้ว่า ดนตรีพื้นบ้านหรือดนตรีพื้นเมือง คือผลผลิตของสมาชิกของสังคมเกษตรในชนบท ถ่ายทอดให้แก่กันและกันด้วยความจำ และการปฏิบัติจริงโดยมิได้ใช้ลายลักษณ์อักษร มีเนื้อหาครอบคลุมกิจกรรมและประเพณีทุกอย่างในวิถีชีวิตของคนในสังคม และมีสถานะเป็นสมบัติของส่วนรวม ซึ่งทำให้ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่ามีที่มาที่ไปอย่างไรและยาวนานเท่าใด ดนตรีพื้นบ้านล้านนาที่เป็นดนตรีเก่าแก่ มีบทบาทเข้าไปผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวล้านนา ทั้งบทบาทในด้านคุณภาพชีวิต การสร้างความบันเทิง ชัดเจนจิตใจให้มีความสุนทรีย์และอ่อนโยน หรือแม้แต่บรรเลงประกอบในพิธีกรรมต่างๆ ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเป็นดนตรีที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในด้านลักษณะรูปร่างของเครื่องดนตรี ลักษณะการรวมวง การบรรเลงรวมวง ทำนองเพลง ลีลาของทำนองและจังหวะที่สะท้อนความเป็นวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

วงสะล้อ ซอ ซึง เป็นวงดนตรีพื้นบ้านอีกรูปแบบหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะทั้งรูปแบบการผสมวง การบรรเลง ลีลาท่วงทำนองที่มีความเรียบง่าย อ่อนหวาน ไพเราะให้ความรู้สึกผ่อนคลายสบายใจ ท่วงทำนองเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงอุปนิสัย ค่านิยม วิถีชีวิตของคนภาคเหนือว่ามีนิสัยอ่อนโยน เยือกเย็น ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย สมถะ ในอดีตเราสามารถพบเห็นวงสะล้อ ซอ ซึง ได้ทั่วไปในท้องถิ่นล้านนา เนื่องจากมีเครื่องดนตรีจำนวนไม่มาก น้ำหนักเบาพกพาได้สะดวก สามารถบรรเลงได้แทบทุกงานทั้งงานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานรดน้ำดำหัวหรือแม้แต่งานศพ จึงทำให้ได้รับความนิยม สอดคล้องกับประมุข บุญน้อม (2549, 13) กล่าวว่าวงสะล้อ ซอ ซึง เป็นวงดนตรีประเภทเครื่องเบาเคลื่อนที่ไปไหนมาไหนได้ง่าย สามารถผสมวงกันได้ไม่ยาก ไม่ต้องมีพิธีการมาก นอกจากนี้ยังมีบทบาทในสังคมได้ชัดเจนคือ ชัดเจนจิตใจ ปลุกจิตสำนึกต่อชุมชน พึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน และสร้างความบันเทิงในวิถีชีวิตของชาวล้านนา ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ประการสำคัญเป็นเอกลักษณ์เป็นกลิ่นอายที่บ่งบอกความเป็นรากเหง้า วิถีชีวิตอันอ่อนโยน มีน้ำใจของคนล้านนา (พรสวรรค์ มณีทอง, 2554)

แถบเช่นบ้านแม่ตา ตำบลปงดอน อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ในอดีตคนในหมู่บ้านนิยมเล่นดนตรีพื้นบ้าน โดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทสะล้อ และซึง ซึ่งเป็นการเล่นเพื่อคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน บางครั้งเล่นประกอบการจ้อย ซอ หรือรวมตัวกันเล่นดนตรีเพื่อช่วยเหลืองานในชุมชน เช่น งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ อันเป็นการพึงพาช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ดนตรีพื้นบ้านสะล้อ ซอ ซึง จึงเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนให้มีความสามัคคีกัน แต่ปัจจุบันวิถีการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านแม่ตาเปลี่ยนแปลงไป

ชาวบ้านละทิ้งวิถีชีวิตดั้งเดิม การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความมีจิตสาธารณะต่อชุมชนได้ลดน้อยลง แต่ไปให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ คนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญของดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง จึงทำให้ความนิยมในดนตรีพื้นบ้านดังกล่าวลดน้อยลง หากสถานการณ์ยังนำไปเป็นห่วงเนื่องจากวงสะล้อ ซอ ซึง ถูกกลืนหายไปจากความสนใจ และไม่เห็นความสำคัญจากชุมชนอาจทำให้นักร้องพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง เลือนหายไปจากหมู่บ้านแม่ตา และในฐานะที่วงสะล้อ ซอ ซึง เป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ จึงควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นบ้านดังกล่าว ให้แก่คนรุ่นต่อไปเพื่อชุมชน สังคมได้รับรู้เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าและเห็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม สนับสนุนภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้านดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง จากปราชญ์ชาวบ้าน อันจะนำไปสู่สำนักกรักภาคภูมิใจ และวางแผนในวัฒนธรรมของตนเอง และดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง ยังช่วยขัดเกลาลึบจิตใจเด็กและเยาวชนให้มีความอ่อนโยน ช่วยให้เกิดเด็กและเยาวชนได้ค้นพบศักยภาพด้านดนตรีของตนเอง ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อันจะเป็นเกราะคุ้มกันเยาวชนให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติด อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับเด็ก ทำให้มีกำลังใจในการดำรงชีวิต และมีสุขภาพจิตที่ดี เพราะได้ถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอยู่ให้ลูกหลานสืบทอดกันไปโดยรุ่นต่อรุ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

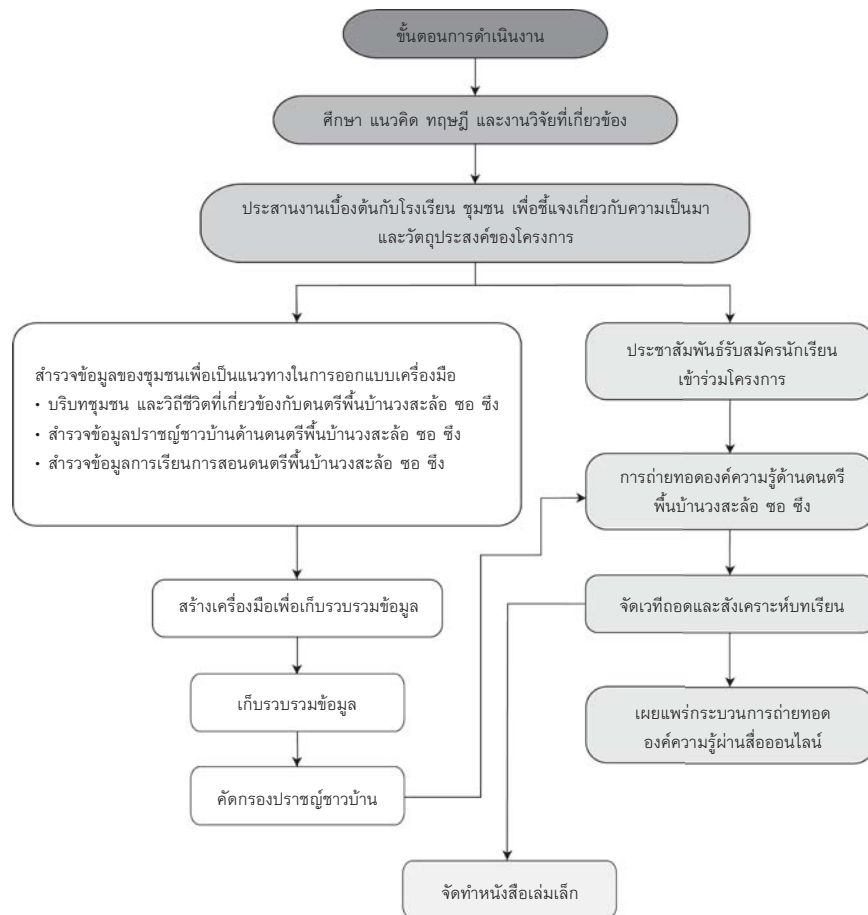
- 1) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน วงสะล้อ ซอ ซึง จากปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีพื้นบ้านล้านนา
- 2) เพื่อเผยแพร่กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน วงสะล้อ ซอ ซึง ผ่านสื่อออนไลน์เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลสำหรับผู้สนใจทั่วไป

วิธีดำเนินงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการศึกษาเฉพาะกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง ในชุมชนบ้านแม่ตา และโรงเรียนบ้านแม่ตา ตำบลบึงดอน อำเภอดงหลวง จังหวัดลำปาง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านวง สะล้อ ซอ ซึง และแบบประเมิน

ความพึงพอใจสื่อออนไลน์ เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ประเด็นในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึ่งโดยปราชญ์ชาวบ้าน ประเด็นการจัดเวทีเพื่อถอดบทเรียน ซึ่งมีกระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูล องค์ความรู้จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดกรอบวิจัย พร้อมทั้งลงพื้นที่ประสานงานเบื้องต้นกับโรงเรียนบ้านแม่ตา ชุมชนบ้านแม่ตา เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย และประชาสัมพันธ์รับสมัครนักเรียนมาร่วมโครงการ 2) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นในส่วนของบริบทชุมชน วิธีการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึ่งสำรวจข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีพื้นบ้านล้านนาวงสะล้อ ซอ ซึ่ง ในชุมชนบ้านแม่ตา รวมถึงข้อมูลการเรียนการสอนดนตรีพื้นบ้านในโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสอบถามข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้าน และคัดกรองปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ 3) ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึ่ง โดยปราชญ์ชาวบ้าน พร้อมทั้งสรุปบทเรียนร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน นักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาดนตรี และครูผู้ช่วย เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นในด้านปัญหา แนวทางการแก้ไขต่อกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) จัดเวทีเพื่อถอดบทเรียนสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านกระบวนการถ่ายทอดร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน นักเรียน ครูและผู้บริหาร ชาวบ้าน และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน นักวิจัย และหาแนวทางพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น 5) สังเคราะห์ข้อมูลจากเวทีถอดบทเรียนและข้อมูลจากประเด็นในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึ่ง เพื่อจัดทำหนังสือเล่มเล็ก และ 6) นำกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึ่ง เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ โดยมีกรอบดำเนินงานตามกระบวนการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ มี 4 กลุ่ม คือ 1) ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ ความสามารถในการเล่นดนตรีพื้นบ้านวง สะล้อ ซอ ซึง ของบ้านแม่ตา 2) นักเรียนโรงเรียนบ้านแม่ตาที่มีความสนใจในการฝึกเล่นดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง 3) คณะครูโรงเรียนบ้านแม่ตา และ 4) ตัวแทนชุมชน ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปงดอน ผู้นำชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนที่สนใจในการฝึกเล่นดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) ประชาชนชาวบ้านด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง จำนวน 2 คน 2) นักเรียนโรงเรียนบ้านแม่ตา จำนวน 23 คน 3) คณะครูโรงเรียนบ้านแม่ตา จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 คน ครูผู้ควบคุม 1 คน และ 4) ตัวแทนชุมชน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปงดอน 1 คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลปงดอน 3 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปงดอน 1 คน นักวิชาการศึกษา 1 คน ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ตา 1 คน ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลปงดอน 1 คน และตัวแทนผู้ปกครอง 5 คน รวมทั้งหมดจำนวน 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. **เครื่องดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง** ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนโดยมีประชาชนชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง ให้แก่เด็กนักเรียน
2. **แบบสอบถาม** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของประชาชนชาวบ้าน ประสิทธิภาพในการเล่นดนตรีพื้นเมือง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีพื้นเมือง ใช้ในการสอบถามประชาชนชาวบ้าน
3. **การสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก** เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของวงสะล้อ ซอ ซึง สถานการณ์ บทบาท ตลอดจนความรู้สึก ความคิดเห็น กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครู เทคนิคการปฏิบัติ และการถ่ายทอดความรู้ของประชาชนชาวบ้านให้กับลูกศิษย์ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการฝึกซ้อม และคัดกรองประชาชนชาวบ้านมาเป็นผู้ถ่ายทอดกระบวนการ และเทคนิคการปฏิบัติให้กับนักเรียน
4. **แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม** เป็นประเด็นการสังเกตการณ์เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน วงสะล้อ ซอ ซึง เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นวงสะล้อ ซอ ซึง
5. **การจัดเวที** จัดเวทีเพื่อถอดและสังเคราะห์บทเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่ตา ประชาชนชาวบ้าน ครูผู้สอน ผู้บริหาร นักวิจัย และหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านล้านนาวงสะล้อ ซอ ซึง
6. **แบบประเมินคุณภาพสื่อออนไลน์** เป็นการสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในด้านความเหมาะสมของสื่อในด้านเนื้อหา ความรู้ การสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

เกณฑ์การประเมินแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้กำหนดคะแนน เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมิน โดยกำหนดช่วงชั้นของคะแนน ดังนี้ (Likert Scale)

คะแนน			ระดับความพึงพอใจ
1	=	1.00-1.80	น้อยที่สุด
2	=	1.81-2.61	น้อย
3	=	2.62-3.42	ปานกลาง
4	=	3.43-4.23	มาก
5	=	4.24-5.00	มากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง ตามวัตถุประสงค์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน วงสะล้อ ซอ ซึง จากปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีพื้นบ้านล้านนา

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านจากปราชญ์ชาวบ้านสู่นักเรียนนั้น เป็นการถ่ายทอดความรู้ โดยวิธีการสอนแบบสาธิตแล้วให้นักเรียนฟังเสียง สังเกตท่าทางการบรรเลงแล้วปฏิบัติตาม โดยมีขั้นตอนในกระบวนการถ่ายทอด 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การนำเข้าสู่บทเรียน ในขั้นตอนนี้ปราชญ์ชาวบ้านจะชวนนักเรียนสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการเล่นดนตรีพื้นบ้านในอดีตและปัจจุบันว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร โดยเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการฝึกเล่นดนตรีในอดีตของตนเองให้นักเรียนฟัง พร้อมทั้งสาธิตการบรรเลงเครื่องดนตรีให้นักเรียนฟัง เพื่อให้นักเรียนได้สัมผัสกับเสียงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดที่มีความไพเราะ เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละเครื่องดนตรี อันจะนำไปสู่การเลือกเครื่องดนตรีที่ตนเองสนใจ และชื่นชอบ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการสร้างความคุ้นเคย ความผูกพันระหว่างปราชญ์ชาวบ้านและนักเรียน ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อกระบวนการเรียนการสอนในขั้นต่อไป

2. การเลือกเครื่องดนตรีให้เหมาะสมกับสรีระร่างกาย การเลือกเครื่องดนตรีสำหรับฝึกหัดนั้น นอกจากมีความสนใจ และชื่นชอบในเสียงของเครื่องดนตรีแล้ว จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับสรีระร่างกายของผู้เล่น เนื่องจากเครื่องดนตรีแต่ละชนิดที่ประดิษฐ์ขึ้นมา มีความเหมาะสมกับสรีระร่างกายที่ต่างกันทั้งรูปร่าง ขนาด และวิธีการบรรเลง

3. กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง ในขั้นตอนนี้ เริ่มต้นด้วยกระบวนการไหว้ครูดนตรี เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ และเป็นการระลึกถึงคุณของเครื่องดนตรีที่ทำให้เรามีความรู้ และได้พัฒนาฝีมือ โดยกระบวนการถ่ายทอดความรู้เริ่มจาก 1) อธิบายส่วนประกอบของเครื่องดนตรี วิธีการดูแลรักษาเครื่องดนตรี 2) สาธิตการบรรเลงเพลงพื้นบ้านให้นักเรียนฟัง เพื่อให้นักเรียนสังเกตบุคลิกท่าทาง การหยิบจับเครื่องดนตรี พร้อมทั้งฟังเสียงและสังเกตการเคลื่อนไหว นิ้วมือในการบรรเลง 3) การฝึกทักษะการบรรเลง โดยบรรเลงเพลงให้นักเรียนฟังครั้งละหนึ่งท่อนเพลง แล้วให้นักเรียนฟังทำนองเพลงว่ามีลักษณะอย่างไร และสังเกตการวางนิ้วมือ ที่ทำให้เกิดเสียงในแต่ละเสียงตามบทเพลง 4) ให้นักเรียนปฏิบัติตามที่เห็นและได้ยิน

เมื่อดำเนินการเรียนการสอนมาได้สองสัปดาห์ พบว่านักเรียนไม่เข้าใจกระบวนการถ่ายทอดของปราชญ์ชาวบ้าน เนื่องจากกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าว นักเรียนจะต้องตั้งใจและมีสมาธิในการเรียนรู้ จดจำทำนองเพลงจึงจะสามารถต่อเพลงได้ และควรเป็นการสอนแบบตัวต่อตัว หรือกลุ่มเล็กประมาณสองถึงสามคนเท่านั้น แต่นักเรียนที่มาเรียนมีจำนวนมากเกินไป รวมทั้งเด็กในวัยนี้ไม่มีสมาธิและความสนใจนั้น จึงไม่สามารถถ่ายทอดทำนองเพลงตามกระบวนการถ่ายทอดของปราชญ์ชาวบ้านมาสู่การปฏิบัติเครื่องดนตรีได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ปรับแนวทางการเรียนการสอน โดยให้นักวิจัยในพื้นที่ที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านดนตรีพื้นบ้านมาเป็นผู้ถ่ายทอดทำนองเพลงจากปราชญ์ชาวบ้าน แล้วนำมาถ่ายทอดให้กับนักเรียนอีกครั้งหนึ่งโดยเริ่มจาก 1) นักวิจัยในท้องถิ่นปูพื้นฐานเรื่องท่าทางการบรรเลงเครื่องดนตรี วิธีการวางนิ้วเพื่อให้เกิดระดับเสียงต่างๆ โดยสาธิตแล้วให้นักเรียนปฏิบัติตามเพื่อให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคย จดจำกับตำแหน่งและเสียงที่ถูกต้อง 2) ถอดทำนองเพลงที่ปราชญ์ชาวบ้านบรรเลงออกมาเป็นโน้ตเพลง แล้วท่องโน้ตเพลงให้นักเรียนท่องตามพร้อมปรบมือกำกับจังหวะ 3) ฝึกซ้อมแยกตามกลุ่มเครื่องดนตรี 4) นำนักเรียนมาบรรเลงเป็นวงเพื่อปรับความถูกต้องของจังหวะ ทำนองเพลงและคุณภาพของเสียง ทำให้บทเพลงมีความถูกต้องในเรื่องของจังหวะ น้ำเสียงที่บรรเลงออกมา ส่งผลให้บทเพลงที่บรรเลงออกมามีความไพเราะมากขึ้น

2. การเผยแพร่กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน วงสะล้อ ซอ ซึง ผ่านสื่อออนไลน์เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

จากการเผยแพร่สื่อออนไลน์ในเวทีถอดบทเรียน และสังเคราะห์องค์ความรู้ ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็น สามารถสรุปได้ว่า การเรียนการสอนผ่านสื่อออนไลน์เป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ต่อกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะจะทำให้เด็กได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ ได้ประสบการณ์ที่แปลกใหม่ แต่ควรจะนำมาใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน มากกว่าใช้สอนแทนครูผู้สอน หรือปราชญ์ชาวบ้าน และจากการนำสื่อออนไลน์ไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของสาขาวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง จากการประเมินความพึงพอใจพบว่า นักศึกษาที่เรียนในรายวิชาดังกล่าว มีความพอใจในการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเครื่องดนตรีตามแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นประเด็นดังนี้ 1) ความพึงพอใจเกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องการเรียนรู้เครื่องดนตรีพื้นบ้าน ในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($X=4.46$) 2) ความพึงพอใจของภาพและเสียงในการนำเสนอ ในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($X=4.37$) 3) ความพึงพอใจเวลาในการนำเสนอ ในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($X=4.44$) 4) ความพึงพอใจในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน ในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($X=4.47$) และ 5) ความพึงพอใจในการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($X=4.59$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า ในเบื้องต้นของกระบวนการถ่ายทอด ปราชญ์ชาวบ้านได้สร้างความคุ้นเคยกับนักเรียนด้วยการสนทนาเกี่ยวกับประสบการณ์การเล่นดนตรีพื้นบ้าน รวมทั้งบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นบ้านให้ผู้เรียนฟัง เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างบุคคล ความชื่นชอบในน้ำเสียงของเครื่องดนตรีพื้นบ้าน โดยสัมผัสกับประสบการณ์จริงผ่านหู ผ่านการสัมผัสเครื่องดนตรีที่เป็นตัวตนแท้จริงมากกว่าการเล่าให้ฟัง หรือการฟังเสียงจากเครื่องบันทึกเสียง ดูจากรูปภาพ สื่อต่างๆ ซึ่งการสัมผัส การได้ยิน ได้ฟังเสียง ลองหยิบจับเครื่องดนตรี จะนำไปสู่การพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการเลือกที่จะฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดไหน นอกจากนี้ การพิจารณาสร้อยร่างกายก็เป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะสร้อยร่างกายของคนเรามีความแตกต่างกัน อาทิ บางคนอาจมีนิ้วและช่วงลำแขนยาว บางคนมีฝ่ามือใหญ่ ประการสำคัญเครื่องดนตรีแต่ละชนิดที่ประติษฐ์ขึ้นมานั้นมีความเหมาะสมกับสร้อยร่างกายที่แตกต่างกันไป ดังนั้นการได้ลองหยิบจับ จึงเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะนำไปสู่การพิจารณาเลือกเครื่องดนตรีที่ฝึกปฏิบัติว่าเหมาะสมกับสร้อยร่างกายของผู้เล่นเพียงใด เมื่อผนวกกับความชื่นชอบ

ในน้ำเสียงและลีลาการบรรเลงแล้ว ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ก่อนเริ่มการเรียนการสอนยังต้องมีการไหว้ครูหรือ “ขึ้นครู” เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์ และเป็นการระลึกถึงคุณของเครื่องดนตรีที่ทำให้เรามีความรู้ และได้พัฒนาฝีมือ เป็นการฝึกให้เรา มีสติ สมารถที่จะรับข้อมูลหรือเทคนิคต่างๆ จากครูผู้สอน และทำให้นักเรียนมีความมั่นใจว่า การรำลึกถึงพระคุณครูที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ จะเป็นผู้ที่มีความเจริญก้าวหน้าในอนาคตต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภนิช ไชยวรรณ (2547) ที่ได้ทำการศึกษากระบวนการสืบทอดเพลงซอพื้นบ้านของจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า การขึ้นครู หรือการยกครู เป็นกระบวนการสำคัญสำหรับผู้ที่จะรับเข้าเป็นลูกศิษย์ เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญที่ทำขึ้นเพื่อให้ศิษย์ได้รู้จักคารวะผู้ที่มอบวิชาความรู้ให้ และเพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ

ในด้านกระบวนการเรียนรู้ดนตรี ปราชญ์ชาวบ้านใช้วิธีการสอนแบบสาธิตแล้วให้นักเรียนฟังเสียง สังเกตท่าทางการบรรเลงแล้วปฏิบัติตาม ในกระบวนการนี้ผู้สอนจะคอยชี้แนะ อธิบายขั้นตอนต่างๆ แล้วให้ปฏิบัติซ้ำบ่อยๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญาสังคมที่ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2541) ได้สรุปสาระสำคัญไว้ดังนี้ 1) ตัวแบบควรแสดงพฤติกรรมหลายๆ ครั้งเป็นตัวอย่างเพื่อให้ผู้เรียนสังเกต รับรู้จดจำพฤติกรรม หรือแนวคิดที่ตัวแบบต้องการสอน 2) การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพถ้ามีการให้คำอธิบาย ชี้แจงควบคู่ไปกับตัวอย่างแต่ละตัวอย่าง โดยมีการบอกวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจน 3) ชี้แนะ หรือนำขั้นตอนในการเรียนรู้ การสังเกตเพื่อให้ผู้เรียนมีวิธีคิดหรือเรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้น ให้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ให้การเสริมแรงเมื่อผู้เรียนสามารถเรียนรู้ หรือเลียนแบบได้อย่างถูกต้องเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนตั้งใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างต่อเนื่อง 5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมที่เรียนรู้ไป เพื่อประเมินการเรียนรู้หรือการเลียนแบบ ถ้าเรียนรู้ไม่ประสบผล ควรมีการแก้ไขปัญหาที่กระบวนการหรือตัวผู้เรียนแล้วแต่กรณีของปัญหาที่เกิดขึ้น 6) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้แม้จะไม่มีแสดงพฤติกรรมออกมา การเรียนเน้นพฤติกรรมภายในมิใช่เฉพาะพฤติกรรมการแสดงออกเท่านั้น และ 7) ความตั้งใจในการเรียนรู้ ความคาดหวังในความสามารถของตนเอง และการรู้จักประเมินตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญนอกเหนือไปจากการจูงใจ หรือการเสริมแรงที่ทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีมีประสิทธิภาพ นอกจากการสังเกตและปฏิบัติตามแล้ว ผู้เรียนยังจำเป็นต้องฝึกปฏิบัติบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญตามทฤษฎีแห่งความสัมพันธ์เชื่อมโยงว่าด้วยกฎแห่งการฝึกหัดหรือกระทำซ้ำของธอร์นไดค์ กล่าวคือการฝึกหัดหรือการทำซ้ำบ่อยๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองสัมพันธ์แน่นแฟ้นขึ้น และความสัมพันธ์นี้จะคลายอ่อนลงเมื่อไม่ได้ใช้ ดังนั้นในกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านจึงมี

ขั้นตอนในการถ่ายทอด คือ การเลียนแบบ การทำซ้ำ ดังมีรายละเอียดดังนี้

การเลียนแบบ คือ การปฏิบัติตามแม่แบบซึ่งหมายถึงครู เด็กจะต้องได้ฟัง ได้เห็น ได้สัมผัสเสียงดนตรีที่ดี ที่ถูกต้อง เพื่อให้เด็กปฏิบัติตามอย่างถูกต้องตามต้นฉบับ ในเรื่องของการหยิบจับเครื่องดนตรี ทักษะการบรรเลงต่างๆ

การทำซ้ำ หมายถึง การทำซ้ำหลายๆ ครั้ง ในกระบวนการเรียนดนตรีจำเป็นจะต้องฝึกด้วยการทำซ้ำ เป็นการย้ำทักษะเพื่อให้เกิดความชำนาญ แม่นยำไม่ผิดพลาดจากต้นแบบ

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุกรี เจริญสุข (2541) ที่กล่าวถึงหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพด้านดนตรี ศิลปะ และกีฬา ซึ่งประกอบไปด้วย หลักความเหมือน หลักความแตกต่าง และหลักความเป็นฉัน อันได้แก่

1) หลักความเหมือน คือ แม่แบบ ซึ่งแบบคือครู เป็นแบบอย่างให้เด็กได้เรียนรู้ และกระทำซ้ำจนเกิดความชำนาญ

2) หลักความต่าง คือ เป็นความแตกต่างที่จะเปลี่ยนแปลงจากความรู้สึกลึกเดิมเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ เข้ากับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

3) หลักความเป็นฉัน ดนตรีจะบ่งบอกความเป็นตัวตน ความเป็นวัฒนธรรมของชาตินั้น การจะพัฒนารูปแบบของดนตรีจะต้องอยู่บนพื้นฐานรากเหง้าของวัฒนธรรมดั้งเดิม ต้องมีกลิ่นอายวัฒนธรรมเดิมหลงเหลืออยู่บ้าง

และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกิจชัย ส่องเนตร (2545) ที่กล่าวว่ารูปแบบการสอนของครูศิลป์มี 2 รูปแบบ คือ 1) สอนโดยครูเป็นผู้สาธิต แล้วนักเรียนฝึกเลียนแบบ ทำซ้ำ มีการกำหนดเวลาเรียนที่แน่นอน เรียนรู้ระยะเวลาล้นๆ สารการเรียนเป็นเพลงบรรเลงและการขับขอมในระดับเบื้องต้น 2) กระบวนการเรียนรู้แบบพื้นบ้านมีวิธีการเรียนรู้แบบมุขปาฐะ โดยการใช้ตา ดู หู ฟัง ใจคิด มือเล่น รวมแล้วเรียกว่า การเรียนทำ ผู้เรียนติดตามครูไปแสดงดนตรีตามสถานที่ต่างๆ ในงานประเพณีพิธีกรรม ซึ่งความคิดเห็นนี้ตรงกับการศึกษาวิจัยของวรลล ศรีทอง (2544) ที่กล่าวว่าการถ่ายทอดดนตรีไทยของปราชญ์ชาวบ้านนั้นใช้วิธีสอนโดยการสาธิตควบคู่กับการบรรยาย ส่วนขั้นตอนการถ่ายทอดปราชญ์ชาวบ้านใช้วิธีถ่ายทอดตามแบบดั้งเดิมที่เคยสืบทอดจากบรรพบุรุษ ครูและผู้รู้คือมีวิธีการถ่ายทอดโดยการบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดโดยตรงจากครูสู่ศิษย์ เน้นการปฏิบัติให้นักเรียนปฏิบัติตามแบบอย่าง จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นในบางประเด็นสอดคล้องกับงานวิจัยของสุคำ แก้วศรี (2553) ที่สรุปไว้ว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้สือ ซึ่ง นั้นสามารถถ่ายทอดได้ 4 ลักษณะ คือ 1) ถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด 2) ถ่ายทอดอย่างเป็นทางการโดยจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานกำกับดูแล 3) ถ่ายทอดอย่างไม่เป็นทางการ ที่เกิดจากความสนใจของผู้สนใจดนตรี อาจเป็นผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ที่มีเจตนาธรรมที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้บุตรหลาน

หรือสมาชิกในชุมชนได้ศึกษาดนตรีพื้นบ้าน 4) การเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่มีครูสอนแต่เกิดจากความสนใจ ศึกษาด้วยตนเอง อาจมาจากการสังเกต การเลียนแบบ แล้วนำมาฝึกปฏิบัติจนสามารถบรรเลงได้

การนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์นั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ทำให้เกิดการสืบทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้าน แต่ถ้านำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ควรใช้สื่อออนไลน์ควบคู่กับกระบวนการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้าน เนื่องจากการเรียนการสอนผ่านสื่อออนไลน์นั้น นักเรียนจะต้องตั้งใจและใช้สมาธิในการเรียนมากกว่าปกติจึงจะสามารถเข้าใจและปฏิบัติได้ แต่นักเรียนในระดับนี้ยังมีสมาธิและความสนใจอยู่ในช่วงระยะเวลาสั้น อาจทำให้ผลที่คาดหวังไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การต่อยอด พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านนั้น ควรมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชน สังคม และสภาพการณ์ในปัจจุบัน และต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน เพื่อหาแนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางดังกล่าวอาจดำเนินการในรูปแบบของการอบรมระยะสั้น หรือพัฒนาเป็นวงดนตรีประจำตำบล โดยสนับสนุนให้ปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากร ผู้สอนกลุ่มเด็กและเยาวชน หรือชาวบ้านในตำบลปงดอนที่สนใจมาฝึกเล่นดนตรีพื้นเมืองวงสะล้อ ซอ ซึง ร่วมกัน ซึ่งก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการฟื้นฟู ต่อยอดภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้านให้กับเด็กและเยาวชนบ้านแม่ตา

การส่งต่อองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้าน นอกจากจะเป็นการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ยังก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีของคนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะเด็กและผู้สูงอายุ การนำดนตรีมาเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ ส่งผลให้ผู้สูงอายุและเด็กมีการสื่อสารกันมากขึ้นโดยผ่านภาษาดนตรี ทำให้เด็กมีสัมมาคารวะ มีความอ่อนน้อม อ่อนโยน นอกจากนี้ยังช่วยขัดเกลาเด็กให้ยอมรับข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ของกลุ่ม รวมทั้งหล่อหลอมให้มีจิตสำนึกต่อชุมชน ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในชุมชน ทั้งผู้นำองค์กรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน คณะครู ปราชญ์ชาวบ้าน และนักเรียน จะเป็นสิ่งขับเคลื่อนให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟู ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวง สะล้อ ซอ ซึง คงอยู่สู่รุ่นลูก รุ่นหลาน ซึ่งการที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนไปได้นั้น จะต้องสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของวัฒนธรรม สร้างความเข้าใจให้ทราบว่างวงสะล้อ ซอ ซึง มีประโยชน์ คือ 1) การเล่นดนตรีพื้นบ้านส่งผลให้จิตใจมีความอ่อนโยน อ่อนน้อม ไม่ก้าวร้าว ก่อให้เกิดความรักและห่วงใยในวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของตนเอง 2) การถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านทำทาง การบรรเลงนั้น เป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพกล้ามเนื้อเล็กให้มีความคล่องแคล่ว ว่องไว สัมพันธ์กับสายตา และฝึกสมาธิและความอดทน 3) ดนตรีพื้นบ้าน แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชน อันได้แก่ การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน และระหว่างนักเรียน

กับปราชญ์ชาวบ้านให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้น และระหว่างคนกับชุมชนให้ดำรงอยู่ในลักษณะที่พึ่งพาอาศัยกัน อีกทั้งยังช่วยให้เด็กเป็นคนตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ พัฒนาศักยภาพด้านดนตรีพื้นบ้าน

ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้ประโยชน์

จากประเด็นการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลปลงดอนควรสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน และระดมการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน โรงเรียน ในประเด็นการฟื้นฟูและกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. องค์การบริหารส่วนตำบลปลงดอนควรจัดทำแผนหรือแนวปฏิบัติว่าด้วยการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน หรือด้านอื่นๆ ในรูปแบบการส่งเสริมสภากวีวัฒนธรรมในระดับตำบล
3. โรงเรียนบ้านแม่ตาควรนำองค์ความรู้จากกระบวนการวิจัยไปบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนดนตรีพื้นบ้านสะล้อ ซอ ซึง ด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2. ควรวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง

เอกสารอ้างอิง

- กิจชัย ส่องเนตร. (2545). กระบวนการเรียนรู้ วงสละล่อ ซอ ปิ่น ของครูศิลป์ในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐธ สุทธิจิตต์. (2541). จิตวิทยาการสอนดนตรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนาศา แคมมณี. (2553). ศาสตร์แห่งการสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 12.
- ประชุม บุญน้อม. (2549). ภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมืองล้านนาผ่านโรงเรียนสุนทรนุรักษ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงษ์. (2542). ดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ โครงการวิชาการตำราเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระชนมพรรษาครบ 6 รอบ เชียงใหม่ : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- พรสวรรค์ มณีทอง. (2554). รายงานการวิจัยกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านดนตรีพื้นบ้านวงสละล่อ ซอ ซึง. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- พระมหาสุกโชด หนั้นการ. (2553). อ้อปอง : พิธีกรรมในการไหว้ครูของหมอลำกลอนเพื่อการสืบสานวัฒนธรรมอีสาน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรลือ ศรีทอง. (2544). การถ่ายทอดดนตรีไทยของปราชญ์ชาวบ้านในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิไลลักษณ์ พรหมเสน. (2551). รายงานวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการศึกษารูปแบบการระดมทุน และการกระจายทุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดลำปาง. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ. (2540). การมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้านของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศุภนิช ไชยวรรณ. (2547). กระบวนการสืบทอดเพลงซอพื้นบ้าน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุกรี เจริญสุข. (2541). การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย: ศิลปะ ดนตรี กีฬา ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

■ วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ตุลาคม 2556 - มกราคม 2557

สุขสันต์ พ่วงกลัด. (2539). การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกฎหมายไทยในการถ่ายทอด
การบรรเลงซอสามสาย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สุคำ แก้วศรี (2553) สะล้อและซึง : กฎมณเฑียรตรีนบ้านล้านนา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.